

TÖRÉKENY SZENTEK

Kárpátaljai magyar gyermekirodalom önmagában sokáig nem létezett, csak a „felnőtt irodalom” részeként találkozhatott vele az olvasó. A szovjet korszakban a kárpátaljai magyar gyermekirodalmat szinte egyedül Szalai Borbála képviselte, akinek fülbemászó gyermekversein generációk nőttek fel. Ő valóban sokat tett a kárpátaljai magyar gyermekekért, észrevétlenül szeretettette meg velük az olvasást, s nevelte őket a magyar nyelv szeretetére, tisztelésére. Szalai Borbála évtizedeken át jelen volt a helyi magyar sajtóban, de eredeti látásmódot tükröző és könnyen tanulható gyermekversei számos magyarországi kiadványban, antológiában is megjelentek.

1989 után szellemi és tartalmi fejlődésnek, frissülésnek indult az irodalmi élet, ami kedvezett a gyermekirodalomnak is. Kárpátalján az 1990-es évektől az *Irka* c. gyermeklap gyűjtötte maga köré a gyermekírókat. Újdonsága, hogy főszerkesztője, Punykó Mária nemcsak anyaországi magyar és nemzetközi gyermekirodalmat közvetít, de jelentős hangsúlyt fektet már a kezdetektől a kárpátaljai magyar gyermekírók kibontakoztatására is. Ám nem ez volt az egyetlen üdítő változás a Szovjetunió széthullása után. Bővült a publikációs lehetőségek száma, így a gyermekirodalmi műfajoké is. Míg Szalai Borbála munkássága kapcsán mindössze a gyermekvers volt jelen a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban, a műfaji változatosság nemigen volt jellemző, addig a 1990-es évektől megjelenik a mese, a műmese, az ifjúsági regény, a novella, a gyerekeknek szóló különféle történet.

A kárpátaljai magyar gyermekirodalom áttekintése során beszélhetünk az alkotókat illetően is egy *Irka*-generációról, amelynek tagjai különböző korúak ugyan, de irodalmi jelentkezésük tekintetében egy fórumhoz, az *Irkához* kötődnek. Ide sorolhatjuk Weinrauch Katalint, Berniczky Évát, Olasz Tímeát, Kurmai-Ráti Szilviát, akiknek gyerekekhez szóló munkáik először az *Irká*-ban jelentek meg. Az *Irka* mint közeg motiválóan hatott a gyermekirodalmi írások születésére, melyek egy idő után számos önálló kötetben is eljutottak a gyermekolvasóhoz a régióban.

Az *Irka*-generáció egyik fiatal szerzője Kurmai-Ráti Szilvia, az ő nevéhez fűződik a *Törékeny szentek* c. elbeszéléseket, novellákat, meséket tartalmazó kötet. Kötetének címet a szerző egy bibliai igevers („Szentek legyenek, mert én szent vagyok”) alapján adott. Véleménye szerint a gyerekek természetüktől fogva ártatlanok, gondolkodásukat, tetteiket a felnőtt-

tektől látott minták befolyásolják. A törékeny szentek maguk a gyerekek, akik a világ kegyetlenségeit csak akkor képesek törésektől mentesen átvészelni, ha családjuktól elegendő szeretetet kapnak.

Az írások témái különbözőek, de mindegyik tartalmaz egy mélyebb, megszívlelendő gondolatot, erkölcsi tanulságot, tanítást.

Az *Érzelmileg labilis* c. írás egy öt éves gyermek kálváriáját foglalja össze, akinek elváltak a szülei. A kislány nagymamájához kerül, ő neveli, ő iratja be iskolába, lehetőségeihez mérten gondoskodik róla. A szülők ritkán látogatják a gyermeket, egyszer az iskolából jövet találkoznak az anyukával, amint egy idegen férfit ölel, vélhetően a válás oka az ismeretlen férfi. Születésnapjára édesapjától egy iskolatáskát kap, mire a nagymama szúrósan megjegyzi, hogy már van iskolatáskája, hiszen egy hónapja iskolába jár.

Atrocitás éri a gyermeket, mikor megcibálja egyik osztálytársnője haját, amiért az eltépte szántsándékkal a füzetét. A sértett gyerek panaszt tesz az anyjánál, aki a többi gyerek füle hallatára minősíti elvált szülők érzelmileg labilis gyerekének. Farsangra készülve kigúnyolják, mert Piroskának öltöztette a nagymama. Társai ódivatúnak tartják jelmezét, ám a zsúri neki itéli a fődíjat, egy biciklit.

Ebből az írásból kitűnik, milyen elveszetten bukdácsol szülei nélkül az iskoláskort épp csak elérő kislány. Mennyire hiányzik neki az anyai öl, a védő apai kar. Ahhoz, hogy biztonságban érezze magát, szüksége van mindkettőre, mert nagymama ugyan teszi a dolgát, igyekszik pótolni a pótolhatatlant, de az sosem lesz ugyanaz.

Ha visszafordul a nyílhegy c. írásában Kurmai-Ráti Szilvia egy elképzelt történelmet örökít meg. Arról ír, mi lett volna, ha a világháború más képp ér véget, hogy alakult volna a magyarok sorsa, ha Magyarország győztesként kerül ki a csatározásból. Két különböző nemzetiségű, egy ukrán és egy magyar kisgyerek játékan keresztül mutatja be azt az elképzelt helyzetet, aminek a fordítottját mi nagyon is jól ismerjük, csak nem a könyvek-ből, hanem a hétköznapiokból.

Elképzelte, milyen lenne, ha Magyarország csatolt volna el egy területet Ukrajnától, ha az ott élő embereknek kellett volna felvenniük a magyar állampolgárságot. Ha nekik kéne útlevelet csináltatniuk, hogy a szomszéd megyében élő rokonaikat meglátogathassák. Ha nem tanulhatnának anyanyelvükön, ha az ukrán himnusz éneklése helyett be kéne érniük a magyarral, ha egyetemre csak akkor mehetnének, ha kiválóan beszélnek az államnyelvet, ha büntetés járna azért, ha anyanyelvükön szólalnak meg. Vajon milyen lenne?

A *Befejezetlen történet* c. novella történelmi ihletésű, egészen Mátyás koráig nyúlik vissza, az egyik főszereplő maga Mátyás király. Végigkíséri életén, gyerekkorától kezdve, trónra jutásán és uralkodásán át egészen addig, míg el nem ragadja a halál. A király életével egy kerettörténeten belül, gyerekkori barátjának elbeszélésén keresztül ismerkedünk meg, akivel a cseh király udvarában barátkozott össze rab-sága idején. Mikor barátja évek múltán meglátogatta, immár a királyi udvarban, Mátyás első szavára megismerte, legjobb barátjának kiáltotta ki, és hívta, költözzön haza családjával együtt, jó dolga lesz a király mellett. Ám, mire barátja ismét Magyarországra került, Mátyás már égi birodalmában uralkodott.

Az *Ovisok* c. írás olvasása közben két óvodás beszélgetésébe nyerhettünk bepillantást, akik szemmel láthatóan különböző társadalmi rétegből származnak. Az egyik fiúcska mindent megkap a szüleitől: drága játékokat, drága ruhákat, képeskönyveket, drága helyekre viszik nyaralni. Míg a szegényebb családból származó kisfiúnak nincs külön szobája, bátyjával osztozik rajta, nincsenek drága játékaik, nem pizzát ebédel, és nyaralni falun szokott, a nagymamánál. A módos szülők egy dolgot nem adtak meg gyermeküknek, megfosztották az együtt töltött időtől, amely alatt fejleszthették volna nyiladozó értelmét. Túlságosan elfoglalta őket a luxuskörülmények megteremtése és fenntartása, a pénz hajhászása az emberi kapcsolatok elmélyítése helyett.

Ellenben a másik családnak pénz híján nem áll módjában elkényeztetni a kisfiút. A felesleges luxuscikkek helyett megtanították a legfontosabbra, hogy értékelje azt, amije van. Kifejezetten örül annak, hogy bátyjával alszik, így nem fél a sötétben. Szüleitől jó nevelést kapott, megtanulta, hogy megölni senkit sem szabad, akkor sem, ha csak egy számítógépes játékról van szó. Vidám, barátságos, érdeklődő kisgyerekként ismerheti meg az olvasó, aki annak ellenére, hogy egy évvel fiatalabb hencegő társánál, már le tudja írni a nevét is.

A fentebb bemutatott műveken túl a kötetben további tizenkilenc írás található. Van közöttük olyan, ami a másik ember elfogadásáról szól. Ha rendes valaki, nem számít, milyen színű a bőre. Olvashatunk arról a megmosolyogtató esetről, amikor egy kisdíák összekeveri a korrepetálás szót a kompromittálással, elnézett lottószámokról, amelyek megmentik idős tulajdonosuk életét, a kis hernyó kalandjairól, aki megtanulta, hogy ha igazán megbánja bűnét, élete jobbra fordulhat.

Az írások között szerepel az a kislány is, akit faluról meghív magához fővárosi levelezőtársa, és aki hazaérkezve nem tudja becsülni, a házi kenyér, tej, vaj értékét és ennek hangot is ad, miközben nem is sejti, milyen bánatot okoz ezzel édesanyjának.

Kurmai-Ráti Szilvia bemutatkozó kötetével elsősorban a gyerekeket és az ifjúságot célozza meg. Írásain keresztül olyan értékeket közvetít, melyek elengedhetetlenül szükségesek egy egészséges életszemléletű generáció felnövekedéséhez.

Hájas Csilla

